

Innst. S. nr. 206

(2004-2005)

Innstilling til Stortinget fra utenrikskomiteen

St.prp. nr. 40 (2004-2005)

Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til godkjenning av protokoll av 28. november 2003 om eksplosive krigsleivninger til FN-konvensjonen om forbod mot eller restriksjonar på bruk av visse konvensjonelle våpen som kan skade i utrensmål eller som kan ramme vilkårleg

Til Stortinget

SAMMENDRAG

I 2001 vart det sett i gang forhandlingar med sikte på å kome fram til reguleringar for å hindre at blindgjen-
garar og etterlaten ammunisjon skader sivilbefolkninga etter at stridshandlingar er over.

Forhandlingane fann stad innafor ramma av FN-konvensjonen av 10. oktober 1980 om forbod mot eller restriksjonar på bruk av visse konvensjonelle våpen som kan skade i utrensmål eller som kan ramme vilkårleg (FN-konvensjonen om inhumane våpen).

Konvensjonen sitt statspartsmøte vedtok 27.-28. november 2003 ein ny protokoll (protokoll V) om eksplosive krigsleivningar, også slike som stammar frå bruk av klaseammunisjon (levert frå fly og med artilleri eller rakettar). Noreg har, i samsvar med Stortinget sitt vedtak 14. juni 2001, vore ein pådrivar i forhandlingane med sikte på å få så forpliktande internasjonale reguleringar som mogleg.

Målet med protokollen er å redusere dei humanitære lidningane som følgjer av at eksplosive krigsleivningar drep, lemlestar og skader sivilbefolkninga etter at ein væpna konflikt er over. Den søker også å betre sivilbefolkninga si moglegheit til raskare å kunne ta i bruk eigedom og jordbruksområde som er råka av eksplosive krigsleivningar.

Hovudvekta i protokollen er på tiltak som skal setjast inn etter at stridshandlingane er over, mellom anna opprydding og anna assistanse i område med eksplo-

sive krigsleivningar. Protokollen inneheld også reglar om vern av sivilbefolkninga frå konsekvensane av eksplosive krigsleivningar og om utveksling av informasjon mellom partane i ein konflikt slik at rydding kan finne stad. Reguleringane i protokollen skal gjelde både for interne og internasjonale konflikhtar.

Generelle førebyggjande tiltak av friviljug karakter er teke med i det tekniske vedlegget til protokollen.

Sjølvs om protokollen er mindre omfattande enn det ein frå norsk side har arbeidd for, er den eit viktig første steg på vegen mot meir vidtgåande internasjonale reguleringar på bruk av klaseammunisjon.

Samstundes med vedtaket av protokoll V vedtok statspartsmøtet å vidareføre konsultasjonar som på sikt kan føre til eit instrument om førebyggjande tiltak mot eksplosive krigsleivningar. Slike tiltak kan vere knytte til bruk av ammunisjon eller tekniske forbetringar som reduserer talet på blindgjen-
garar.

Protokollen med teknisk vedlegg i engelsk originaltekst med omsetjing til norsk ligg ved proposisjonen.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Haakon Blankenborg, lederen Thorbjørn Jagland, Jens Stoltenberg og Gunhild Øyanger, fra Høyre, Julie Christiansen, Inge Lønning, Oddvard Nilsen og Finn Martin Vallersnes, fra Fremskrittspartiet, Morten Høglund og Christopher Stensaker, fra Sosialistisk Venstreparti, Kristin Halvorsen og Bjørn Jacobsen, fra Kristelig Folkeparti, Sigmund Kroslid og Lars Rise, og fra Senterpartiet, Åslaug Haga, viser til proposisjonen om samtykke til godkjenning av protokoll av 28. november 2003 om eksplosive krigsleivningar til FN-konvensjonen om forbod mot eller restriksjonar på bruk av visse konvensjonelle våpen som kan skade i utrensmål eller kan ramme vilkårleg.

Komiteen viser også til forhandlingene som er ført med sikte på å komme frem til reguleringer etter at stridshandlinger er over, for å hindre at blindgjengere og etterlatt ammunisjon skader sivilbefolkningen.

Komiteen mener det er viktig at protokollen inneholder tiltak for å rydde områder som inneholder eksplosiver, og om utveksling av informasjon om hvor slike eksplosiver, ammunisjon eller giftige krigsetterlatenskaper finnes, slik at opprydding kommer hurtig i gang etter en konflikt.

Komiteen vil peke på at forbud mot enkelte våpen og rydding av områder etter krigshandlinger er svært viktig for at flyktninger hurtig kan vende hjem til sine områder og ta disse i bruk igjen.

Komiteen mener også at det burde være flere internasjonale reguleringer på bruk av våpen eller sprengstoff som rammer uskyldige, og mener protokollen burde vært mer omfattende, men at den er et viktig skritt på veien mot beskyttelse av sivile liv, særlig barn som av uvitenhet kan komme til skade ved å leke med etterlatte våpen.

Komiteen vil også uttrykke bekymring for ulike terrororganisasjoner som har som mål å ramme uskyldige, og mener innsatsen for å bekjempe disse må intensiveres.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, minner om at Stortinget så sent som 7. februar 2003 behandlet spørsmålet om "klasebomber" på bakgrunn av Innst. S. nr. 115 (2002-2003) fra forsvarskomiteen. I denne innstillingen gikk et flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, i praksis inn for at Norge skal være en "ikke-bruker" av klasebomber. Det samme flertall gikk på dette grunnlaget mot et ensidig norsk lovforbud mot klasebomber.

Flertallet forstår Regjeringens opplegg om ikke å bruke klasebomber i operasjoner i Afghanistan slik at en heller ikke vil bruke klasebomber i andre internasjonale operasjoner.

Flertallet viser til Innst. S. nr. 115 (2002-2003) og til brev fra utenriksministeren til utenrikskomiteen datert 20. april 2005 (vedlegg til denne innstillingen).

Flertallet forutsetter at Regjeringen viderefører arbeidet for å få slutt på bruken av klasebomber.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at Regjeringen har vist for lite engasjement i forhold til å oppfylle Stortingets pålegg om å arbeide for et internasjonalt forbud mot klasebomber. I de snart fire årene som har gått siden Stortingets vedtak i 2001, er klaseammunisjon blitt hyppig brukt.

Disse medlemmer viser til Human Rights Watch's rapport "Off Target: The Conduct of the War and Civilian Casualties in Iraq". Ifølge rapporten ble det i løpet av tre uker i mars og april 2003 sluppet tett på 13 000 klasebomber med minst 1,8 millioner småbomber over Irak. Klasebombeangrepene har etterlatt seg titusenvís - kanskje så mye som 200 000 - blindgjengere, som allerede har tatt flere hundre sivile liv. Rapporten peker videre på at de fleste sivile tapene under krigen i Irak synes å være forårsaket av klasebomber levert fra bakken. Bruk av klasebomber fører til et høyt antall sivile skadde og drept. Det er nødvendig å få stanset bruken av klaseammunisjon så snart som mulig.

Disse medlemmer vil peke på at erfaringene fra den internasjonale kampanjen mot landminer, som resulterte i et internasjonalt forbud i 1999, viser at det er mulig å oppnå internasjonal enighet i slike spørsmål. Det krever at arbeidet må prioriteres høyt og at det arbeides målrettet med et bredt spekter av virkemidler. Disse medlemmer mener Regjeringen må opptre mer offensivt. Det er behov for et tydeligere norsk engasjement i de internasjonale fora der disse spørsmål drøftes. Det trengs også et sterkere engasjement i forhold til alliansebygging, både med likesinnede land og med de frivillige organisasjonene i den internasjonale koalisjonen mot klasebomber.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget samtykker til godkjenning av protokoll om eksplosive krigsleivninger av 28. november 2003 til FN-konvensjonen om forbud mot eller restriksjonar på bruk av visse konvensjonelle våpen som kan skade i utrensmål eller som kan ramme vilkårlig.

Oslo, i utenrikskomiteen, den 25. mai 2005

Thorbjørn Jagland
leder

Christopher Stensaker
ordfører

Vedlegg

Brev fra Utenriksdepartementet v/utenriksministeren til utenrikskomiteen, datert 20. april 2005

Spørsmål av 12. april d.å. til Utenriksdepartementet fra Arbeiderpartiets gruppe ifm. Utenrikskomiteens behandling av St.prp.nr.40 (2004-2005): På hvilken måte har Regjeringen internasjonalt arbeidet for å følge opp Stortingets vedtak (av 14. juni 2001) der det heter at; "Stortinget ber Regjeringen om å gi aktiv støtte til internasjonalt arbeid som kan lede frem til et forbud mot klasebomber, på lik linje med forbudet mot antipersonellminer".

Etter at Stortinget fattet vedtaket i 2001, konsulterte den daværende regjering med en rekke land for å få bragt på det rene om det ville være mulig å oppnå enighet om et forbud mot klasebomber, på lik linje med forbudet mot antipersonellminer. Konsultasjonsrunden viste at det ikke var tilstrekkelig internasjonal støtte for et slikt forbud.

I en redegjørelse for oppfølgingen av Stortingets vedtak, gjengitt i St.meld. nr. 4 (2001-2002), ble det vist til at regjeringen "støtter internasjonalt arbeid som har til hensikt å regulere og om nødvendig forby bruk av våpen og ammunisjon som kan ha en utilsiktet inhuman effekt. På den internasjonale nedrustningsarena foregår det imidlertid intet arbeid som på kort eller mellomlang sikt har som målsetting å komme fram til et totalforbud mot "klasebomber". Ingen stater har på det nåværende tidspunkt tatt til orde for dette. Det gjør heller ikke Det Internasjonale Røde Kors". I redegjørelsen ble det videre vist til at; "En tilnærming basert på i første omgang regulering av bruk, for så å bevege seg over til et forbud mot nærmere definerte "klasebomber", vil forøvrig være i tråd med den som førte fram til totalforbudet mot antipersonellminene".

Den nåværende regjering innledet sent høsten 2001 konsultasjoner med nære allierte og partnere om det var mulig å sette i gang et arbeid med sikte på å forby "klasebomber" i tråd med stortingsvedtaket. Det var imidlertid fortsatt ingen støtte for forslaget om et totalforbud - snarere tvert om; i konsultasjonene ble et totalforbud avvist som en uaktuell problemstilling på grunn av bombenes militære rolle. Det ble også vist til at alternative våpen og ammunisjonstyper har vel så store negative humanitære konsekvenser.

Jeg orienterte Stortinget 28. februar 2002 om regjeringens oppfølging av Stortingets vedtak og viste her bl.a. til følgende; "Ut fra de drøftinger vi har hatt, er grunnlaget ikke til stede for et selvstendig norsk initiativ om et totalforbud. Jeg har derfor lagt til grunn at vi fra norsk side nå konsentrerer oss om i første omgang å videreføre arbeidet for å samle enighet om reguleringer av bruk av klasebomber". Ingen representanter

hadde substansielle merknader til redegjørelsen på dette punktet.

På denne bakgrunn har regjeringen fortsatt arbeidet for å oppnå internasjonal enighet om folkerettslige forpliktelser som begrenser de humanitære skadevirkningene knyttet til bruk av slik ammunisjon. Vår innsats har særlig omfattet; forpliktelser med hensyn til krav til pålitelighet og selvdestruksjonsmekanismer (for i størst mulig grad å unngå "blindgjengere"), restriksjoner på bruk mot militære mål i områder med konsentrasjon av sivilbefolkning, krav til opprydding etter at militære operasjoner er gjennomført, samt varsling til sivilbefolkningen der slik ammunisjon har vært benyttet.

Fra norsk side har vi i første rekke konsentrert arbeidet innenfor rammen av FNs konvensjon om "Forbud mot eller restriksjoner på bruk av visse konvensjonelle våpen som kan forårsake unødig skade eller som kan ramme vilkårlig" (Konvensjonen om inhumane våpen). Dette har så langt ledet frem til den foreliggende protokoll om krigens eksplosive etterlatenskaper. Denne protokollen pålegger ansvar og stiller krav til partene om opprydding og uskadeliggjøring av "blindgjengere" etter at krigshandlinger er over. På denne måten utgjør protokollen et viktig bidrag for å redusere skadevirkningene knyttet til blindgjengere fra bl.a. klasebomber.

Protokollen omhandler imidlertid primært tiltak etter en konflikt, og den er derfor ikke tilstrekkelig alene til å ivareta de humanitære hensyn. Regjeringen arbeider derfor videre med å oppnå enighet om nødvendigheten av forebyggende tiltak innenfor rammen av konvensjonen om inhumane våpen. Arbeidet pågår langs to hovedlinjer:

- For det første er det etter initiativ fra Norge og enkelte likesinnede land satt i gang en vurdering av hvorvidt gjeldende folkerett innebærer tilstrekkelige begrensninger på bruken av klasebomber.
- For det andre blir det utredet hvordan påliteligheten (teknisk sett) til slik ammunisjon kan forbedres slik at de resulterer i et minimalt antall "blindgjengere".

Norge samarbeider nært med Sverige, Kanada, New Zealand og Sveits for å få på plass et så sterkt forhandlingsmandat som mulig for det videre arbeidet om disse spørsmålene. I den forbindelse har vi tatt initiativ til et internasjonalt seminar i Oslo i slutten av juni d.å., hvor formålet er å oppnå enighet om det videre arbeidet for å få utviklet nye internasjonale forpliktelser på dette området.

